

Overweging Kerstnachtdienst 24 december 2012

Sypekerk Loosdrecht

Ds. Stefan Dijkhuizen

Jesaja 9: 1-6 & Lucas 2: 1-20

Overweging:

Geliefden, hier bij elkaar gekomen in deze Kerstnacht 2012,

'Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven', 'U is heden de Heiland geboren'. Ruim 2000 jaar later, en ook weer vanavond, in deze nacht, klinken opnieuw deze woorden, voor u, voor jou en mij.

Afgelopen week las ik in Trouw een prachtige column waarin de joodse filosofe Hannah Arendt aangehaald werd. Ooit gevlucht voor de nazi's, dacht zij in haar leven en werk veel na over het thema 'vrijheid'. Voor Hannah Arendt is de menselijke vrijheid voor alles gegrond in het 'geboren zijn' van ieder wezen.

'Geboren zijn': Want elke menselijke geboorte betekent een nieuw en vrij begin voor deze wereld. Elke baby draagt een belofte in zich van bevrijding uit de boeien waarmee mensen zo vaak vast zitten.

Dat kunnen boeien zijn die door je geschiedenis zijn bepaald, omdat je op de verkeerde plaats en op het verkeerde tijdstip geboren werd. Of boeien door de natuur, omdat je een erfelijke ziekte hebt, of vrouw bent in een door mannen gedomineerde wereld.

Maar elke geboorte is volgens Hannah Arendt dus dan een kans, een verkondiging van goed nieuws haast, dat het anders kan. Daarin is ieder mens vrij. Nieuw, ver-nieuwd.

'Een kind is ons geboren...'

Dat kinderen weliswaar de toekomst zouden moeten hebben, maar zo vaak niet gegund wordt, was de afgelopen weken weer extra pijnlijk zichtbaar.

Tijdens de themaweek over armoede - eind november - was er een documentaire op tv, 'Welcome to the world'. Die documentaire ging over de kansen van een baby in de verschillende landen. Niet alleen de veel grotere kans op complicaties en sterfte tijdens zwangerschap en geboorte, maar vooral ook hoe kansloos de situatie van zo'n pasgeborene vaak is, in bv. een land als Sierra Leone.

We denken natuurlijk aan de actie van 3FM, in het glazen huis, Serious Request. Opnieuw voor een 'stille ramp' zoals dat genoemd wordt, dit jaar om te strijden tegen babysterfte.

Het waren kinderen in Afghanistan, meisjes die misschien eindelijk een beetje toekomst hadden, en die nog geen twee weken geleden al hout sprokkelend op een mijn stuitten. Laat staan die eindeloze stroom beelden uit Syrië, kinderen in bebloede dekens en doeken gewikkeld, en dat al meer dan een jaar lang...

En het is niet alleen ver weg, en in arme landen en oorlogsgebieden waar kinderen een toekomst ontnomen wordt. Want hoe schokkend was die schietpartij vorige week nog in de VS...

Wij leven in een wereld waarin zoveel kinderen juist maar heel weinig toekomst hebben. En dan hebben we het nog niet eens over hoe wij aan onze volgende generaties deze aarde door zullen geven.

Ook het verhaal van de geboorte van Jezus, is een verhaal over een nieuw begin. En eveneens is het een uiterst kwetsbaar begin, in een situatie die allesbehalve vredelievend en veilig was.

En toch is juist dat verhaal van het kindeke Jezus doorverteld, en de generaties doorgegeven. En het wordt nog steeds verteld, ook vandaag, ook in deze nacht, en het blijft een verhaal dat de wereld kan vernieuwen. Toekomst geven.

Maar het maakt dus nogal uit waar je wieg staat. Ben je baby in Sierra Leone, of ben je net van de verkeerde kaste in India?

Welke wieg kiest God dan uit?

Lucas, de evangelist van ons kerstverhaal, heeft zijn uiterste best gedaan om daar iets over te zeggen. Sowieso met het hele kerstverhaal; er wordt hier geschiedenis geschreven.

In de oude vertaling die we net hebben gehoord kun je dat nog goed zien. Tot driemaal toe horen we 'En het geschiedde...' En als dat gezegd wordt in de Bijbelverhalen, dan staat er iets te gebeuren. Sterker nog, dan wordt er vaak van Godswege uit gehandeld.

Drie keer 'en het geschiedde...', en precies in de middelste geschiedenis horen we van de geboorte van dit kind. Dat is de kern, daar draait het hele verhaal omheen. Een kind, in een kribbe, een voederbak, in een stal, want er was geen plaats voor hen in de herberg.

Het begint nog met de geschiedenis die op het eerste gezicht 'de' geschiedenis is. Een bevel gaat uit van keizer Augustus. Letterlijk degene die 'aanbidding waardig is', de haast goddelijke mens die voor Pax Romana heeft gezorgd. En ook Quirinius wordt genoemd. Hij was waarschijnlijk opperbevelhebber van het Romeinse leger, en consul van Augustus, die die vrede hardhandig moest afdwingen.

Vier keer horen we in de eerste verzen dat woordje 'inschrijven'. Het absolute teken van macht, controle, en vernedering ook van de onderdanen in dat immense rijk.

Maar haast in één adem valt dan ook de naam van Jozef. Een jood uit Nazareth, op reis naar Bethlehem, dat kleine stadje in Judea. En zo belanden we met slechts een handvol woorden van Rome in dat boerenstadje.

Van het centrum van de macht in Rome, tot in de rafelige marge van Judea. Een groter contrast is haast niet te verzinnen, en in een normaal geschiedenisboek zal je het beslist niet tegenkomen.

Is het om te lachen? Of is het juist om te huilen? Wat gaat hier in hemelsnaam gebeuren Lucas, en met wie?

Lucas gaat snel door en hij geeft ons een antwoord waar hij nauwelijks 2 zinnen voor nodig heeft. En toch is dat de kern van de werkelijke geschiedenis die hij ons wil vertellen.

'En het geschiedde, toen zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zou, en zij baarde haar eerstgeboren zoon en wikkelde Hem in doeken en legde Hem in een kribbe, omdat voor hen geen plaats was in de herberg.'

Overbekende woorden, en tegelijk is het zo eenvoudig en zo sober.

De dagen zijn vervuld, oftewel, het plan komt tot uitvoer. Inschrijving vanwege keizerlijk bevel of niet, de ganse wereld in beweging, deze geschiedenis moet nu plaatsvinden.

En het kind wordt in doeken gewikkeld. Niet als teken van armoede, niet als teken van Jezus' menselijkheid, zo van 'hij kan het ook koud hebben', maar als teken van gewone, menselijke zorg. Want ook een rijk koningskind wordt in doeken gewikkeld, zo dichtte koning Salomo al. En daarbij, gaat Jezus straks ook weer niet doeken gewikkeld...?

En in de herberg was geen plaats voor hen, dus het kind komt in een voederbak terecht, tussen de beesten. En dat kun je gaan verklaren met dat nogal druk was in Bethlehem, alle hotels vol, maar daar gaat het niet om.

God kiest zich een wieg bij de beesten af. Bij 'os en ezel', want Israël kent haar Heer maar zo slecht, schreef Jesaja eeuwen daarvoor al. Bij sjoor wa chamoor, je hoort er zo het ons bekende 'schorrie morrie' in. Maar dáár wordt Jezus geboren, dáár maakt God dus geschiedenis.

De wieg die God dus kiest, is een kribbe. Is een stal, is kwetsbaarheid in extremis. In slecht Nederlands: God 'kwets-baart' zich deze wereld in. En de kribbe is het teken, zo zal het zijn.

'U is heden de Heiland geboren.' Het 'heden' dat Lucas zo lief is, gaat verder dan een tijdsaanduiding. Jezus, geboren, 8.53 uur, Bethlehem.

Nee, het is 'hier en nu', nieuwe toekomst, die steeds blijft gebeuren. Met een kind in een kribbe; zo legt God de toekomst van de wereld in de handen van mensen. Hoe durft 'ie...

Het laatste deel van Lucas' drieluik, de derde geschiedenis als het ware, verhaalt ons over de geschiedenis van de herders. Opnieuw; een groter contrast met Rome is nauwelijks voorstelbaar. En toch zullen zij de eerste getuigen zijn.

Hun geschiedenis is zelfs het grootste deel van het verhaal. Alsof Lucas wil zeggen: Maar het gaat om de reactie en het getuigen van de mensen! Het gaat niet om de geschiedenis die de keizer denkt te schrijven, het gaat om Gods boodschap van liefde voor alle mensen, tot en met illegalen aan toe, en juist tussen het schorrie morrie.

Één engel wordt een heel leger aan engelen, en van de herders gaat het over op allen die in de stal zijn. Tot aan de dag van vandaag.

God kiest een bijzonder droevig en kwetsbaar fragment van de geschiedenis, waarin alle ellende wordt samengevat in het teken van die voerbak, en tegelijk zingen de engelen en de herders hun gloria uit.

Met andere woorden; God maakt juist de misère van de wereldgeschiedenis tot zijn eigen geschiedenis, en roept van zijn kant het vrede voor allen uit.

Het Kerstverhaal over de geboorte van Jezus is een verhaal dat een nieuw begin mogelijk maakt. Tot op de dag van vandaag. Maar de manier waarop dat gebeurt, is zo paradoxaal, zo vol van contrasten. Is zo kwetsbaar. Als God zo kwetsbaar wil zijn, wat zegt dat dan ons?

Wij, die zo gewend zijn om onkwetsbaar te zijn, of daar in ieder geval alles voor doen. Onafhankelijk, altijd gelijk of een weerwoord, schone schijn, morgen een volle dis, het huis aan kant, versierd en wel.

In wezen horen wij met de keizer en zijn gevolg tot dat deel van het wereldrijk dat nergens bang voor hoeft te zijn. Vrij burger, en in vergelijking met een overgroot deel van de wereld zo ontzettend welvarend.

En tegelijk is ook ons eigen leven zo kwetsbaar. Ver weg en dichtbij, bij de burens, bij jezelf.

Kerst doet ons stil staan bij de kwetsbaarheid. Sterker nog, het Kerstverhaal dwingt ons het te zoeken en te vinden in het kwetsbare. Een God die zoveel van de mensen houdt, dat Hij alleen op die plek, en op die manier 'mens onder de mensen' kan en wil worden.

'Geen ander teken ons gegeven, geen licht in onze duisternis, dan deze mens om mee te leven, een God die onze broeder is.' (Gezang 160:2)

Wat zegt dan die kribbe voor jouw eigen geschiedenis? En zijn wij bereid om de kwetsbaarheid op te zoeken, omdat het vindplaats van God is? Willen wij die goede boodschap herkennen in iedere geboorte, in ieder mensenleven, in ieder mensengezicht dat we tegenkomen?

Geen ander teken is ons gegeven. In de naam van de Vader, de Zoon en heilige Geest. Halleluja! Amen.